

Referanser: KR 31/19, KR 57/20

Arkivsak: 19/00950-48

Saksdokumenter:

KR 13.1/21 Mal for helhetlig menighetsplan

KR 13.2/21 Oppsummering av høring om helhetlig menighetsplan

Mal for helhetlig menighetsplan

Sammendrag

Kirkerådet vedtok i KR 31/19 at det skal utarbeides mal for helhetlig menighetsplan. Malen skal gjøre det mulig for menighetsråd å erstatte eksisterende planer for trosopplæring, kirkemusikk og diakoni med en helhetlig menighetsplan. Denne saken presenterer arbeidet med malen, respons i høringen og forslaget til mal som skal legges til grunn for utviklingen av et digitalt verktøy. Vedlagt ligger det konkrete forslaget til mal som etter vedtak vil legge grunnlag for utvikling av et digitalt verktøy.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følge vedtak:

- Mal for helhetlig menighetsplan legger grunnlaget for strategisk utvikling av utadrettede aktiviteter i menigheter i Den norske kirke. Kirkemøtet anbefaler menighetsråd å ta metodikken og malen i bruk.
- Mal for helhetlig menighetsplan skal være dynamisk og endres i møte med nye behov. Kirkemøtet ber om at utvikling av digital støtte for malen skjer i samråd med ressurspersoner og gjennom uttesting i menigheter.
- Kirkemøtet ber Kirkerådet og bispedømmerådene følge opp mal for helhetlig menighetsplan med kursing og veiledning i bruk av denne.
- Kirkemøtet ber om at det i forbindelse med revidering av Den norske kirkes plan for trosopplæring avklares om enten biskopen skal godkjenne hele helhetlig menighetsplan eller om biskopen ikke skal godkjenne menighetenes trosopplæringsplan.
- Kirkemøtet delegerer til Kirkerådet å vedta framtidige endringer i malen.

Saksorientering

Planarbeid i Den norske kirke

I Den norske kirke finnes planer på ulike nivåer: menighet, kirkelig fellesråd, bispedømme, Kirkeråd og Kirkemøte. Kirkemøtet har vedtatt følgende nasjonale retningsgivende planer for kirkens virksomhet: Plan for kirkemusikk 2008 (KM 08/08) og Plan for trosopplæring 2009 (KM 04/09), og delegasjon av myndighet (KM 18/20) i forbindelse med Kirkerådets vedtak om revisjon av Plan for diakoni (KR 39/20). De nasjonale fagplanene danner et felles grunnlag for strategi- og planarbeid på alle nivå i Den norske kirke og skal fortsatt bestå som selvstendige planer.

Denne saken omhandler planer på menighetsnivå. I Den norske kirkes kirkeordning § 12 står om menighetsrådet at:

Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, døpte gis trosopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet. Menighetsrådet har ansvar for at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet.

Menighetsrådene innarbeider og utvikler i dag kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni blant annet gjennom å vedta menighetens sektorplaner. Alle menighetsråd har gjennom trosopplæringsreformen vedtatt egne trosopplæringsplaner. Endringer i disse må godkjennes av biskop, og rapportering på planen er en forutsetning for utbetaling av tilskudd. Dette er annerledes for kirkemusikk og diakoni. På disse feltene er det frivillig for menighetsrådene å vedta planer, og de må ikke godkjennes av biskop. Planer og rapportering på diakoni og kirkemusikk er ikke knyttet til tilskudd.

Kirkelig fellesråd foretar tilsetting av og har arbeidsgiveransvaret for alle tilsatte som lønnes over fellesrådets budsjett, slik det er formulert i Kirkeordning for Den norske kirke § 17.

Forholdet mellom ansattes arbeidsplaner og helhetlig menighetsplan vil være det samme som mellom dagens sektorplaner og ansattes arbeidsplaner. Kateket, diakon og kantor er i tjenesteordningene «forpliktet på de planer og prioriteringer menighetsrådet fastsetter i samråd med kirkelig fellesråd, innenfor de planer og programmer som er fastsatt for» den aktuelle tjenesten i Den norske kirke. Helhetlig menighetsplan gir altså ikke en arbeidsbeskrivelse for de ansatte, men en beskrivelse av det arbeidet hvor også ansatte har en viktig rolle.

Formål med mal for helhetlig menighetsplan

Formålet med mal for helhetlig menighetsplan er å gi menighetsråd i Den norske kirke verktøy for å jobbe strategisk med utvikling av alt menighetens arbeid. Helhetlig menighetsplan skal både være en strategisk plan som ser på det lokalsamfunnet som menigheten er en del av, ressurser, utfordringer og mål, og en handlingsplan som beskriver menighetens arbeid i soknet. Gjennom dette er den et verktøy for å tenke helhetlig om menighetens arbeid. Mal for helhetlig menighetsplan skal gjøre det mulig for menighetsråd å erstatte lokale sektorplaner med en plan som inkluderer menighetsrådets plan for trosopplæring og eventuelle planer for kirkemusikk og diakoni.

Prosessen

Kirkerådet vedtok i KR 31/19:

1. Kirkerådet ber om at det igangsettes et arbeid med å utvikle maler og digitale verktøy for å bidra til at menighetene på en enkel måte kan utarbeide helhetlige menighetsplaner.
2. Det etableres en tverrfaglig arbeidsgruppe med deltakere fra Kirkerådets sekretariat og bispedømmeadministrasjon, samt lokalt kirkelige ansatte som referansepersoner.

Arbeidsgruppen, som bestod av fire ansatte på bispedømmenivå og fire ansatte på Kirkerådsnivå, ble opprettet i slutten av 2019 og jobbet fram til mai 2020.

Arbeidsgruppen foreslo i korte trekk at helhetlig menighetsplan skulle bestå av tre deler:

1. automatisk generert data fra medlemsregisteret, SSB og menighetenes årsstatistikk
2. fire fritekstfelter som beskriver menigheten
3. tiltak (siden endret til «aktiviteter») i menigheten på bakgrunn

Det er dette utkastet som siden har blitt justert og som ligger vedlagt denne saken. I mai 2020 ble utkast sendt til 35 referansepersoner i lokalkirken, inkludert både ansatte og folkevalgte. De 35 referansepersonene var fordelt på alle bispedømmer, og de ansatte var fordelt på ulike kirkelige stillinger. 27 av disse avga svar i elektronisk skjema. Referansepersonenes respons er beskrevet i saksdokumentet KR 57/20. Responsen var i all hovedsak positiv, og de bekreftet malens oppbygning slik den ligger vedlagt denne saken.

Høring

Kirkerådet fikk framlagt malen i KR 57/20 og vedtok å sende malen på høring.

Forslaget som ble sendt på høring, er beskrevet i nevnte saksdokument.

Høringsfristen var 10. desember. Det kom inn 58 høringssvar, hvorav 27 fra menighetsråd, 7 fra kirkelige fellesråd og 10 fra bispedømmeråd og biskoper. Vedlagt følger en grundigere oppsummering av høringssvarene som her presenteres kort, og de justeringene som er gjort i malen i forlengelse av høringssvarene.

Høringsinstansene fikk beskrevet hvilke data som potensielt kan genereres automatisk i malens del 1 og ble spurt «Hvor nyttig vurderer du den foreslåtte automatisk genererte informasjonen som hentes fra menighetenes årsstatistikk,

medlemsregisteret og statistisk sentralbyrå?». På skala fra 1 (Lite nyttig) til 5 (Svært nyttig) svarte 60 % av høringsinstansene 5 og 25 % svarte 4. Tilbakemeldingen på å få disse dataene inn i menighetens helhetlige menighetsplan er altså svært positive. En del høringsinstanser hadde innspill til justeringer, men disse gikk ikke i en entydig retning. Høringssvarene tas med videre i arbeidet med det digitale verktøyet.

Mal for helhetlig menighetsplan må være et nyttig verktøy både for små og store sogn. Omfanget av hva et menighetsråd ønsker å beskrive i malen, vil variere. Høringsinstansene ble derfor spurt om del 2: «Hvordan vurderer du antallet felter (fire) som menighetene skal fylle inn?». 88 % svarte «Et godt detaljnivå», 6 % svarte «For detaljert» og 6 % svarte «for generelt nivå».

Det har vært et dilemma knyttet hvordan menighetsrådets trosopplæringsplan enklest kan flyttes over til helhetlig menighetsplan. Det er viktig at arbeidet med en helhetlig menighetsplan ikke gir merarbeid for menighetene. Biskopen skal i dag godkjenne endringer i trosopplæringsplanen. Det forutsetter at en helhetlig menighetsplan evt. endres i tråd med det biskopen har godkjent. Høringsinstansene ble derfor spurt om del 2: «Hva tenker du om forholdet mellom det menigheten har skrevet i sin trosopplæringsplan, og helhetlig menighetsplan?» Høringsinstansene fordeler seg som følger:

- 1 - Det er vanskelig å se hvor tekst fra menighetens plan for trosopplæring passer inn i malen for helhetlig menighetsplan: 2 %
- 2: 6 %
- 3: 23 %
- 4: 23 %
- 5 - Det er lett å se hvor tekst fra menighetens plan for trosopplæring» passer inn i malen for helhetlig menighetsplan: 35 %
- Vet ikke: 10 %

Kommentarer sier at det er utfordringer med overføringen av fritekst fra trosopplæringsplan til helhetlig menighetsplan. Det blir derfor viktig å finne bedre løsninger for overføringen av tekst enn kun å legge denne i fritekstfeltet. Underfelte eller mulighet for å laste opp vedlegg, er noen av mulighetene.

Høringsinstansene ble spurt hva som skal fylles inn om aktivitetene i del 3: «Hva tenker du om informasjon som etterspørres om hver aktivitet?» 70 % svarer «Har et godt detaljnivå». 23 % svarer «Er for detaljert». 6 % svarer «Er på et for generelt nivå». Dette bekrefter at det foreslåtte detaljnivået bør ligge til grunn for utvikling av det digitale verktøyet.

Høringsinstansene ble spurt «Hva synes du om antallet fagområder?» Her svarer 14 % «Jeg synes dette er for mange alternativer». 57 % svarer «Jeg synes dette er riktige alternativer» 28 % svarer «Jeg synes dette er for få alternativer». Noen av høringssvarene påpeker at det må ryddes opp i begrepsbruken, og det som var omtalt som «fagområder» omtales nå konsekvent som «kategorier». Mange høringssvar nevner andre kategorier som man mener bør være med. Noen ønsker færre kategorier. Flere etterlyser at menighetsrådene skal kunne definere egne kategorier. Andre understreker at det er viktig at kategorier er de samme i alle menigheter. I

dette ligger det to dilemmaer: det ene er hvordan man kategoriserer kirkelig arbeid på en måte som blir tilstrekkelig presis samtidig som det ikke blir for detaljert. Skal man ha færre alternativer, bør man finne begreper som er dekkende for en større bredde kirkelig arbeid. Det er for eksempel mulig å legge barnehage/skole-samarbeid inn under «trosopplæring», men dette vil sende et signal som bryter med rammene for barnehage/skole-kirke-samarbeid. Det er også mulig å definere «pilegrim» og «misjon» under andre samlebegreper, men disse fagfeltene har kjennetegn som avgrenser dem fra andre kirkelige fagfelter. Det andre dilemmaet er om man skal legge vekt på at kategoriene bidrar til å lage enkle oversikter over menighetenes arbeid på prosti-, bispedømme- og nasjonalt nivå, eller om man skal vektlegge at menighetsrådene må få skrive egne kategorier inn selv. Samtidig som dilemmaene synes uforenelige, kan det være tekniske og visuelle løsninger som enkelt løser dette. Siden de kritiske kommentarene i høringen ikke er entydige, og de fleste høringsinstansene er positive til alternativene som er foreslått, legges disse til grunn i arbeidet med digitalt verktøy.

Kirkerådet foreslår på bakgrunn av høringen at helhetlig menighetsplan skal bestå av 3 hoveddeler, hvorav hoveddel 2 har 4 underdeler (her a-d). Her følger beskrivelse og forklaring av delene:

1. Automatisk generert informasjon om menigheten

Knyttet til hvert sokn i Den norske kirke finnes det en rekke data som kan legge grunnlag for å tenke strategisk om videreutvikling av menigheten. Noe av dataene rapporteres gjennom menighetenes årsstatistikk, rapportering knyttet til trosopplæring eller registrering i medlemsregisteret. Andre data eksisterer på kommunenivå hos Statistisk sentralbyrå og kan hentes inn derfra. Gjennom en automatisk innhenting av disse dataene til verktøyet for helhetlig menighetsplan, kan menighetsrådene få lett tilgjengelig informasjon som er relevant for menighetsarbeidet.

2. Menighetens egne generelle informasjon

Denne delen består av åpne tekstfelter som menighetsrådene fyller ut slik de ønsker. Det vil altså være opp til hvert menighetsråd hvor mye som fylles inn. I mange fellesrådsområder er det samarbeid om trosopplæring, kultur, gudstjenesteliv og diakoni på tvers av sokn. Selv om soknet er den formelle enheten hvor menighetsrådet har myndighet til å gjøre vedtak om det kirkelige arbeidet, skjer det i praksis ofte en felles tenkning på tvers av sokn. Derfor vil det legges opp til at man i det digitale verktøyet kan hente informasjon inn på tvers av sokn. Menighetsrådets egne generelle informasjon fylles inn i fire felter. I arbeidet med lokal plan for trosopplæring er det skrevet generelle tekster om menigheten og trosopplæringen. Det er lagt opp til at disse tekstene kan hentes inn i helhetlig menighetsplan, enten ved å legge dem inn i disse fritekstfeltene eller ved å laste den opp som vedlegg til planen. Det vil være opp til menighetsrådet i hvor stor grad tekster fra plan for trosopplæring gjennomarbeides på nytt og tilpasses helhetlig menighetsplan. Skal tekster som er del av menighetens plan for trosopplæring endres, er ordningen fortsatt at dette må godkjennes av biskopen.

a. Lokalsamfunn

Dette er et fritekstfelt hvor menighetsrådet beskriver sitt lokalsamfunn. Veiledningstekst i malen vil beskrive feltet nærmere.

b. utfordringer

Dette er et fritekstfelt hvor menighetsrådet peker på noen særlige utfordringer i soknet. Veiledningstekst i malen vil beskrive feltet nærmere.

c. Ressurser

Dette er et fritekstfelt hvor menighetsrådet beskriver sine ulike ressurser. Veiledningstekst i malen vil beskrive feltet nærmere.

d. Satsninger

Dette er et fritekstfelt hvor menighetsrådet beskriver noen satsninger det har valgt. Veiledningstekst i malen vil beskrive feltet nærmere.

3. Aktiviteter

Malens tredje del er det som i plan for trosopplæring, plan for kirkemusikk og plan for diakoni omtales som «tiltak». Her foreslås det noe mer praksisnære begrepet «aktiviteter». Dette er de konkrete utadrettede aktivitetene i menigheten. Ved å legge alle aktiviteter i samme plan, oppnår man tverrfagligheten som er et mål med helhetlig menighetsplan. Aktiviteten merkes med hvilken kategori den tilhører. På denne måten kan en aktivitet merkes som både «trosopplæring», «diakoni», «kirkemusikk» og andre kategorier. De aktivitetene som merkes med «trosopplæring», vil det måtte rapporteres på årlig så lenge kravet til rapportering på trosopplæringstiltak opprettholdes som i dag. Når det gjelder hvilken informasjon som fylles inn om aktivitetene, vil noen felter være obligatoriske, mens andre vil være frivillige å fylle ut. Det foreløpige forslaget i den vedlagte malen legges til grunn for arbeidet med et digitalt verktøy.

Digital støtte for helhetlig menighetsplanlegging

Som med plan for trosopplæring, og i tråd med Kirkerådets vedtak i 31/19, vil det bli utviklet et digitalt verktøy for helhetlig menighetsplan. Dette vil være en støtte for å jobbe strukturert med utvikling av menighetsarbeid. Den norske kirke har allerede erfaring med bruk av digitalt planverktøy for menighetens plan for trosopplæring. Både planens innhold og de rapporterte oppslutningstallene skal gjøres tilgjengelig for menighetene, bispedømmerådene og Kirkerådet. Verktøyet er en viktig kilde til læring og erfaringsdeling i menigheten, men også regionalt og nasjonalt i kirken. Slik alle ansatte og frivillige i menigheten kan få tilgang til planverktøyet for trosopplæring, vil de også kunne få dette til verktøyet for helhetlig menighetsplan.

Digital støtte for arbeidet med helhetlig menighetsplan, skal gjøre det mulig å samle planer for trosopplæring, kirkemusikk og diakoni i en felles plan. Dette innebærer en

mulighet for betydelig forenkling for menighetene. Menighetsrådet må avgjøre om Plan for trosopplæring skal integreres i en helhetlig plan eller beholdes som i dag. Siden biskopen fortsatt skal godkjenne eventuelle endringer i menighetenes trosopplæringsplan, må teksten i denne i sin helhet kunne legges inn i helhetlig menighetsplan slik at menighetene ikke tvinges til å gjøre endringer som da må godkjennes av biskopen.

Utviklingen av løsningen må skje i samarbeide med menighetene, og den vil skje trinnvis ut fra tilbakemeldinger om nytte og behov. Det blir også viktig at bispedømmenivået kan veilede og støtte menigheter som vil i gang med helhetlig menighetsplan. Veiledning og erfaringsutveksling i hvordan planarbeidet bør gjennomføres er minst like viktig som de tekniske løsningene.

Et digitalt verktøy gir også mulighet for å se planer og rapportering på ulike nivåer i Den norske kirke i sammenheng, slik det digitale planverktøyet for trosopplæring har gitt mulighet for. Menighetenes profil og prioriteringer vil bli enkelt tilgjengelig på prostinivå, bispedømmenivå og nasjonalt, noe som legger grunnlag for relevant veiledning og støtte. Det er mål å integrere rapporteringen som i dag ligger i menighetenes årsstatistikk i det digitale verktøyet. For menighetene vil dette bety at planer og rapportering som i dag gjøres på ulike plattformer og med ulike verktøy, samles på ett sted hvor de kan sees i sammenheng og hvor det kan rapporteres fortløpende. Dette vil kunne gi en sterkere sammenheng mellom rapportering og strategisk planarbeid: I det samme verktøyet vil menighetene kunne se utviklingen i i antall døpte og gjøre endringer i hvordan menigheten arbeider med dåp.

Gode planer med nøkkelinformasjon fra menigheten, er også viktig for å synliggjøre arbeidet for eksterne samarbeidspartnere. For Den norske kirke som helhet handler også dette om å vise bevilgende myndigheter hvordan midler blir brukt til å bygge kirke, til beste for enkeltmennesker, lokalsamfunn og storsamfunn.

Implementering

Når det digitale verktøyet er klart til å tas i bruk av alle menigheter, vil det være et stort arbeid med opplæring og kursing. Flertallet av høringsinstanser vektlegger at det skal være frivillig for menighetene å ta malen og digital støtte for helhetlig menighetsplan i bruk. Samtidig som malen og den digitale støtten må være så god og gjennomarbeidet at alle ønsker å ta dette i bruk, vil Kirkerådet og bispedømmenivået være sentrale for å inspirere og veilede i dette. Særlig avgjørende vil det være at menigheter som ønsker det, får bistand til å gjennomføre gode og involverende prosesser for å skape eierskap knyttet til helhetlig menighetsplan. Det engasjementet som potensielt kan vokse fram når et menighetsråd evner å involvere bredt i soknet for å utvikle menighetsarbeidet videre, kan være mer verdifullt enn ordene som til slutt blir skrevet i en plan. I tillegg til aktører innad i Den norske kirke, vil andre som har lang erfaring med menighetsutvikling og strategisk arbeid kunne bistå i dette.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Kirkerådet har avsatt 4 millioner kroner på budsjettet for 2021 for at et Kirkemøtevedtak om mal for helhetlig menighetsplan skal kunne følges av utvikling av det digitale i tilknytning til dette. Kursing og veiledning gjøres innenfor eksisterende rammer.

Mal for helhetlig menighetsplan vil kunne forenkle og samordne prosesser som i Den norske kirke i dag er atskilte. Menighetenes planer blir digitalt tilgjengelig på bispedømmenivå og nasjonalt nivå. Dette forenkler oppfølging av menighetene, blant annet ved visitaser. Menighetenes rapportering kan integreres i det digitale verktøyet.